

Forskning och kunskapsutveckling
inom socialtjänsten i Gävleborg

Arbetsrapport 2006:2

Utvecklingsprojekt Nygården

Kartläggning/nulägesbeskrivning

Bengt Finn

Handledare: Karin Tillberg Mattsson

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	2
Sammanfattning	3
Bakgrund	4
Projekt ”Anpassad sysselsättning”	4
Utvärdering/kartläggning.....	5
Beskrivning av Nygården	5
Beskrivning av Treklövern	6
Tidigare forskning och rapporter.....	7
Lite av ett jobb!.....	7
Och vad gör du då?.....	8
Styra sitt liv.....	8
Intressenternas ställning	10
Utvecklingsprojekt Nygården.....	10
Brukarinflytande	10
Resultat från intervjustudien	12
Studiens uppläggning	12
Vad som karakteriserar Nygården i dag	13
Vad som karakteriserar anpassad sysselsättning, framtida Nygården.....	14
Avslutande reflektioner	17
Referenser och källförteckningar	20
Blädderblocksanteckningar från gruppintervjuer	21
Gruppintervju ,21 april, Nygårdsdeltagare 35 år och äldre, 6 deltagare	21
Gruppintervju, 21 april, Nygårdsdeltagare yngre än 35 år, 3 deltagare	22
Gruppintervju 24 april, anhöriga, 4 personer (anhöriga till personer som inte är deltagare på Nygården)	24
Gruppintervju, 24 april, personalgruppen, Nygården.....	25

Sammanfattning

Utvecklingsprojekt Nygården är ett projekt som syftar till att dels utveckla befintlig träffpunktsverksamhet på Nygården och dels tillskapa *anpassad sysselsättning*. Detta för att man på ett bättre sätt än i dag ska kunna erbjuda verksamhet som är anpassad efter de individuella behov och önskemål som personer med psykiska funktionshinder har.

Utifrån denna studie där brukare, anhöriga, personal och verksamhetschefer intervjuats, individuellt eller i grupp, har vissa slutsatser kunnat dras. Det krävs att man samverkar och samarbetar mellan olika förvaltningar för att undvika att man förstärker de skillnader i synsätt, arbetssätt och legitimitet som präglar den verksamhet som finns på Nygården och den som finns på Treklövern. Det krävs att man samarbetar så att personer med psykiska funktionshinder får stöd som överensstämmer med de behov man har för tillfället. Verksamhetsformerna arbetsrehabilitering, anpassad sysselsättning och träffpunktsverksamhet i form av öppet hus bör komplettera varandra och alla former bör ha lika stort värde för personerna som behöver stöd och hjälp.

Alla informanter ser ett behov av att utveckla den verksamhet som i dag finns på Nygården. Att utveckla ett mellanting mellan Treklövern rehabiliteringsverksamhet och den träffpunktsverksamhet som i dag finns på Nygården framhålls som angeläget. Man vill ha gruppverksamhet som är strukturerad och där det finns arbetsuppgifter som bygger på de intressen som gruppdeltagarna har. *Vad* man har för aktivitet har lite mindre betydelse än *hur* man arbetar. Det viktiga är ett arbetssätt där inflytandet och medbestämmandet för den enskilde deltagaren sätts i fokus. Då ges möjlighet för deltagarna att stärka sin självkänsla och sitt självförtroende genom att man tillsammans med andra gemensamt genomför aktiviteter och arbetsuppgifter.

Man kan notera en viss skillnad mellan de olika informantgruppernas uppfattning när det gäller verksamhetens framtida utveckling. De yngre personerna som i dag utnyttjar Nygården och de verksamhetsansvariga som har intervjuats betonar att inflytande och medbestämmande för brukarna är det viktigaste. De lite äldre personerna som finns på Nygården liksom de anhöriga betonar en meningsfull sysselsättning. Personalgruppen å sin sida menar att med nuvarande resurser så är endast marginella förändringar möjliga att genomföra men att man möjligen kan arbeta lite mer strukturerat och ha något fastare rutiner.

Bakgrund

Länsstyrelserna i landet och Socialstyrelsen har genomfört en omfattande gemensam tillsyn över kommunernas insatser för personer med psykiska funktionshinder. Denna tillsyn utmynnade i en rapport (2005) som syftade till att ge regering, riksdag och lokala beslutsfattare en bild av hur psykiatrireformen genomförts och att visa på de problem som uppmärksammades. Några av de slutsatser som framkom i rapporten var att lokala politiker och chefs-tjänstemän i många kommuner saknar kunskap om målgruppens behov. Det finns ett varierat utbud av anpassade boendelösningar och sysselsättning för målgruppen men trots allt så får många individer inte det stöd de behöver och har rätt till.

Inom Gävle kommun finns i dag Allaktivitetshuset Nygården och Rehabiliteringsenheten Treklövern som båda är inriktade på att ge stöd till personer med psykiska funktionshinder. Nygården finns i kommunens omvårdnadsförvaltning och Treklövern har sin organisatoriska tillhörighet inom Utbildning och Arbete. Nygården är en öppen träffpunktsverksamhet och Treklövern är en rehabiliteringsverksamhet med förberedande arbetsträning.

I en kartläggning av kommunens insatser till personer med psykiska funktionshinder från år 2004 av Anita Svensson vid kommunledningskontoret, konstaterades att det finns brister på anpassade aktiviteter för målgruppen. Man menade att det behövdes en mer strukturerad verksamhet än den på Nygården men samtidigt så ska den vara mindre arbetsinriktad än den på Treklövern. Det saknas verksamhet som är individuellt anpassad och där den enskilde har en gruppstillhörighet lik den som finns för personer med utvecklingsstörning inom Daglig verksamhet (enligt LSS). I kartläggningen konstaterades att Omvårdnad Gävle, Utbildning och Arbete Gävle och Socialtjänsten i Gävle skulle behöva starta ett utvecklingsarbete i samverkan med landstinget och intresseorganisationerna RSMH och Schizofreniföreningen för att hitta en arbetsmetod med fokus på meningsfull aktivering för att få en sammanhållen rehabiliteringskedja kring individen.

Kommunledningskontoret har mot bakgrund av detta beviljat projektmedel ur Utvecklingsfonden för ett tvåårigt projekt där det huvudsakliga syftet är att utveckla befintlig träffpunktsverksamhet på Nygården och att tillskapa *anpassad sysselsättning*.

Projekt ”Anpassad sysselsättning”

Målgruppen för projektet (projektplan 2006-02-01) är personer över 18 år med psykiska funktionshinder som är bosatta i Gävle i såväl eget boende som särskilt boende. Personerna ska vara i behov av meningsfull aktivering. Projekttiden sträcker sig från februari 2006 till och med december 2007.

Projektets huvudmål är förutom att utveckla befintlig träffpunktsverksamhet på Nygården att kartlägga rehabiliteringsprocessen utifrån ett helhetsperspektiv på individen samt att föreslå en verksam arbetsmetod för att eliminera glapp i rehabiliteringen för individen.

För att nå fram till projektets huvudmål så bör följande delmål uppnås på vägen:

- Beskriva skillnaden mellan träffpunktsverksamhet och anpassad sysselsättning
- ”Kunden i fokus” och hög brukardelaktighet, för att säkerställa att träffpunktens verksamhet och sysselsättning anpassas efter ”kundens” behov
- Starta minst tre *pilotgrupper* inom anpassad sysselsättning under projekttiden
- Beskriva rehabiliteringsprocessen och belysa ”glapp” mellan och inom organisationerna

- Utbildning och fortbildning av personalgrupper som gynnar nytänkande och samverkan runt individens rehabilitering.

Utvärdering/kartläggning

Det bestående resultatet av projektet ska utvärderas tre år efter projektidens utgång, det vill säga år 2011. X-Fokus i Gävle har fått uppdraget att genomföra utvärderingen. X-Fokus är en självständig enhet för forskning och utveckling inom Gävleborgs kommuner och landsting. X-Fokus är också kommunernas resurs i länet för kunskaps- och kvalitetsutveckling inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg samt äldre- och handikappomsorg.

Som en bas för den kommande utvärderingen har X-Fokus fått uppdraget att göra en kartläggning av nuläget under våren 2006. Föreliggande nulägesbeskrivning fokuserar för det första på samverkansparternas syn på behov och förväntningar på en anpassad sysselsättning. För det andra syftar den till att ge en bild av hur nuvarande deltagare och anhöriga till personer med psykiska funktionshinder ser på verksamheten av idag och vad de har för tankar kring den planerade utvecklingen av träffpunktsverksamheten och tillskapandet av anpassad sysselsättning.

Som underlag för nulägesbeskrivningen har ett antal intervjuer genomförts med brukare, anhöriga, personal och verksamhetschefer.

Beskrivning av Nygården

Enligt verksamhetsbeskrivningen (2006) är Nygården en dagverksamhet för psykiskt funktionshindrade. Verksamheten är centralt belägen i Gävle med gångavstånd till busshållplatser. Lokalen är lättillgänglig från alla stadsdelar. Nygårdens lokaler har en yta på 450 kvm och finns på markplanet. Det finns ett stort allrum med tillhörande café i direkt anslutning till entrén. Sju små rum och ett större arbetskök finns lite längre in i lokalen. I bakre delen av lokalen finns ett kontor för personalen och personalutrymmen. I källarplanet finns bastu, dusch och förrådsutrymmen. Personalgruppen består av åtta personer som arbetar 62–100 procent. Man arbetar schemalagd arbetstid som inkluderar helgtjänstgöring.

Nygården har verksamheten öppen alla dagar på året; vardagar 08.00 – 16.30 och helgdagar 09.45–14.15. En kväll i veckan finns en kvällsaktivitet som är riktad till yngre personer. Målgrupp för Nygårdens verksamhet är personer 18 år och äldre och som har behov av stöd på grund av ett psykiskt funktionshinder som begränsar deras möjligheter till ett arbete. Personerna ska ha någon form av kontakt med landstingets psykiatri och/eller med Omvårdnad Gävles verksamhet som är riktad till målgruppen. Cirka 110 personer besöker regelbundet Nygården och besöksfrekvensen är ungefär 840 besök i månaden vilket motsvarar ett genomsnitt på 27 besökare per dag. Det är något fler män än kvinnor som är besökare och åldersfördelningen är relativt jämnt fördelad mellan olika åldrar. Man kan urskilja lite fler personer i intervallet 46–55 år än i övriga åldersintervall.

Nygården har ett brett utbud av aktiviteter som erbjuds besökarna. Aktiviteterna bygger på önskemål från deltagarna och ska tilltala alla smakriktningar och vara anpassade till alla åldrar. De aktiviteter som erbjuds är bland annat: studiecirklar, hobbyverksamheter, data/Internet, musik, utflykter, sportevenemang, friluftsliv, matlagning, kaféverksamhet och social gemenskap.

Målet för verksamheten är att:

- Alla deltagare skall uppleva en ökad meningsfullhet i sin vardag.
- Varje deltagare skall uppleva att de får möjlighet att uppleva nya miljöer och stöd i att våga ”prova på” nya aktiviteter
- Verksamheten skall ha öppet alla dagar året runt.

Ett humanistiskt synsätt som har sin utgångspunkt i människans självbestämmande och integritet ligger till grund för arbetet. Regelbundna husmöten hålls där personal tillsammans med deltagarna diskuterar innehållet i verksamheten, aktiviteter, rutiner och det förhållningssätt man har gentemot varandra.

All personal har en psykiatrisk grundutbildning och alla har genomgått en internutbildning i ett kognitivt förhållningssätt och arbetsmetod.

Enligt statistik på utförda aktiviteter (februari-mars 2006) där deltagare gör någonting tillsammans med personal så kan man utläsa att kortspel och samtal är de aktiviteter som är mest frekventa. Sociala aktiviteter och utflykter är också vanligt förekommande medan aktiviteter såsom matlagning, data och hobbyverksamheter förekommer sparsamt. Den enskilda aktivitet som är allra mest förekommande för personalen är telefonsamtal med deltagare.

Beskrivning av Treklövern

Treklövern är en rehabiliteringsverksamhet med förberedande arbetsträning (uppgifterna hämtade från intervju med verksamhetschefen). Den omfattar en mängd aktiviteter, bland annat hantverk, möbelreovering, snickeri, kaféarbete och matlagning och möjligheter till praktik på olika arbetsplatser. Det finns plats för 100 personer med psykisk ohälsa och totalt finns 15 personal anställda.

Målgruppen är personer som har så mycket besvär av sin psykiska ohälsa att man inte kan använda sig av ordinarie samhällsutbud. På Treklövern finns möjlighet att träna, möjlighet till personlig utveckling och till rehabilitering. Man har en ambition med verksamheten att flytta människor närmare möjlighet till utbildning och arbete. Man ska utifrån sin egen förmåga komma igång med någon form av aktivitet och träna sig för att bli aktuell för arbetsmarknad, utbildning eller annan meningsfull aktivitet. Alla som deltar i verksamheten ska efter ett år vara mer aktiva, klara sig bättre utan professionella och uppleva högre livskvalitet. Har man alltför ”struligt” omkring sig så att man måste fokusera på andra saker än sysselsättningen och kanske inte förmår sig att ta sig till Treklövern, då avbryts vistelsen.

Det kommer 50–70 nya personer varje år och lika många lämnar verksamheten. Ungefär 35 av dem går till planerade avslutningsaktiviteter. Av dessa så påbörjar 10–12 personer utbildning och lika många går till praktik eller arbete.

Tidigare forskning och rapporter

Att prata om begreppet sysselsättning för personer med psykiska funktionshinder är inte helt enkelt. Olika människor definierar begreppet olika. Begreppet sysselsättning är öppet för en mängd tolkningar och värderingar. Hur kan man då se på sysselsättning? I det följande avsnittet har jag valt att kortfattat beröra några fenomen som finns belysta inom ramen för detta område. Fenomenen jag valt att ta upp är sådana som är relevanta utifrån vad som framkom i intervjuerna som genomförts.

Lite av ett jobb!

Olsen (2003) har för Nordlands Forskning i Norge utfört en studie om anpassat arbete för personer med utvecklingsstörning. Olsen gjorde deltagande observationer och intervjuer med personer inom anpassat arbete det vill säga det som vi i Sverige kallar Daglig verksamhet. Olsens rapport behandlar individens syn på sitt arbete och den sociala betydelse verksamheten har för den enskilde. Olsen har utifrån sina observationer funnit sex olika teman i vilket arbetet ingår på olika sätt. Dessa olika teman avspeglar hur arbetstagarna tolkar och ger mening åt sin dagliga verksamhet. Jag återger nedan en översättning av dessa teman från norska till svenska som Turid Johansson Berg gjort i sin magisteruppsats: "Arbete, sysselsättning eller....?" (2004).

Arbete som adelsmärke

Arbetstagarrollen ger stolthet och prestige. Man är till exempel bra på att hantera maskiner eller bra på att kunna jobba bra och "stå på". Arbetstagare som tolkar sin roll på detta vis understryker också betydelsen av att vara nöjd, punktlig, att kunna ta ansvar, hålla överenskommelser. Arbetet betraktas som ett "vanligt jobb" på samma sätt som allt annat lönearbete.

Arbete för egen utveckling

Arbetet är ett medel för att utveckla egna arbets- eller mänskliga förmågor. Arbetet utgör "en resurs" som tecken på personliga framsteg eller lärande. Arbetsplatsen betraktas som "ett nästan vanligt jobb". Arbetstagare med den här berättelsen gör en distinktion mellan sig själv och övriga arbetstagare.

Arbete som nytta för andra

Arbetstagaren lägger stor vikt på nyttoaspekten på det som produceras. I dessa berättelser framstår arbetstagaren själv som aktiv hjälpare. Även här är det viktigt att kunna "stå på" och "hålla ut". Solidaritet med arbetskamrater och vänskap på arbetsplatsen är viktig.

Arbete som värmestuga

Arbetet medför först och främst en möjlighet att ha ett trevligt ställe att vara på och träffa andra. Arbetsplatsen betraktas som en fritidsklubb på dagtid. Kvaliteten på produkterna är ett tecken på samarbetsrelationer och förhållande till kunderna.

Arbete som tidsfördriv

Arbetet är först och främst något nödvändigt för att få tiden att gå, ett alternativ till att sitta hemma. Kollegialitet på arbetsplatsen spelar en underordnad roll eftersom arbetet inte är speciellt viktigt eller intressant i sig självt.

Arbete som stigma

Denna syn tar sin utgångspunkt i att arbetet kan ge arbetstagaren en möjlighet att slippa en stigmatisering som utvecklingsstörd (eller psykiskt funktionshindrad) och i stället framstå som ”vanlig arbetstagare”. Lönenivån (= ingen lön) påminner dock om att det inte är något ”vanligt” arbete. Dessa arbetstagare betraktar sig som utanför den övriga gruppen av arbetstagare och har få eller inga vänner på arbetsplatsen.

Ovanstående teman är idealtyper vilket innebär att de inte förekommer i renodlad form hos personerna som har anpassat arbete. Det är, menar Olsen, snarare så att de förekommer samtidigt och i olika grad hos alla.

Och vad gör du då?

Rosenberg och Andersson (2005) har skrivit en FoU-rapport som bygger på en intervjustudie med åtta personer som har sin sysselsättning inom socialpsykiatrins dagverksamhet i Väster-norrland. Rosenberg och Andersson uttrycker där sina funderingar kring begreppet sysselsättning. Rehabilitering till arbete och meningsfull sysselsättning är två olika begrepp som Socialstyrelsen och Länsstyrelsen använder sig av utan att närmare förklara hur begreppen förhåller sig till varandra. Från verksamheternas synpunkt kan meningsfull sysselsättning ses som ett alternativ till arbetsliv för dem som inte kan få eller bibehålla ett arbete. Frågan är om man ur ett brukarperspektiv kan se att meningsfull sysselsättning kan ersätta arbete på ett tillfredställande sätt?

Syftet med studien var att ta reda på hur personerna med psykiska funktionshinder önskar att deras sysselsättning/arbetsituation ska se ut. Ett resultat av studien visade att man kunde urskilja två olika kulturer som kunde beskrivas utifrån ålder. De äldre som hade blivit behandlade inom psykiatri då många behandlades på institution hade låga förväntningar medan de yngre som hade kommit i kontakt med psykiatri från 1990-talet och framåt var mer hoppfulla. De båda kulturerna var dock inte ömsesidigt uteslutande. Det fanns yngre personer som hade accepterat begränsad livskvalitet och äldre personer som hade hopp om att livet skulle bli bättre.

Styra sitt liv

Åberg och Källtorp (2001) har beskrivit genomförandet av psykiatireformen i Gävleborgs läns kommuner. Den bild som framträder är att flera små försök till arbetsliknande sysselsättningar har gjorts. Flera av försöken har varit lyckade men kortlivade. Möjligheten att åstadkomma normalt arbete på öppna arbetsmarknaden är mycket små för de flesta. Man är mestadels hänvisad till särskilda sysselsättningar inom skyddade miljöer.

Åberg och Källtorp använder en travesterad form av det gamla talesättet ”se men inte röra” nämligen *ses men inte röras* som en förklaring till många psykiskt funktionshindrades situation. Det gäller för personen att hitta en balans mellan att bli sedd, att vara någon, och behovet av att få vara ifred.

Åberg och Källtorp menar, med utgångspunkt från det material de fått fram i sin studie, att det finns ett behov att reda ut och skilja begreppen arbete och aktivering. Aktivering kan vara en aktivering i ensamhet likväl som en social aktivering. Vissa personer behöver arbete men inte social aktivering och andra behöver både och. Andra personer behöver få möjligheter att

utföra något slags efterfrågat arbete och har inget behov av att bli mer aktiva i vare sig social eller prestationsmässig form.

Intressenternas ställning

Utvecklingsprojekt Nygården

Utvecklingsprojektet är finansierat via kommunledningskontoret i Gävle med medel från utvecklingsfonden. De parter som har intresse av projektet är kommunens förvaltningar Omvårdnad Gävle, Socialtjänst Gävle samt Utbildning och Arbete Gävle. Dessutom finns ett intresse från Gävle-Sandvikens psykiatriska klinik. Förvaltningscheferna från dessa områden följer projektet på ett övergripande plan.

En projektledningsgrupp bestående av ansvariga personer från Uppdragsenheten Omvårdnad Gävle, Socialtjänsten Gävle, Treklövern och psykosenhetsen vid Psykiatriska kliniken följer och leder projektet. De fattar beslut som rör projektet utifrån sina respektive områdens möjligheter. Gruppen möts cirka fyra gånger per år.

En projektgrupp med medlemmar som har valts ut av projektledningsgruppen ansvarar för planering och genomförande av projektet utifrån sina respektive ansvarsområden. De ska vara den förmedlande länken gentemot sina respektive områden och bidra till en ökad samverkan mellan områdena. Gruppen möts minst en gång i månaden under projektets första år och varannan månad under det andra året eller när behov uppstår.

En referensgrupp är knuten till projektet. Gruppen består av personer som bedöms kunna tillföra projektet kunskaper och idéer samt säkerställa att projektet har en bred förankring hos organisationer och funktioner med stor närhet till projektets målgrupp. Gruppen träffas cirka fyra gånger per år och kan vid behov vara adjungerad till projektgruppen.

Hela projektet leds av en projektledare som har ansvar för samordning av möten och information i projektorganisationen.

Brukarinflytande

Frågan om brukarmedverkan i socialtjänstens kunskapsutveckling framhålls ofta som viktig och eftersträvt. Den är dock inte helt okomplicerad. Socialstyrelsen har gjort en genomgång av vilka argument som kan anföras för brukarmedverkan/brukarinflytande i lokalt kvalitets- och uppföljningsarbete. Denna genomgång genomfördes 2003–2004 inom ramen för delprojektet ”Brukarinflytande, rättighetsfrågor och kunskapsutveckling” och klassificeras som en kunskapsöversikt (Socialstyrelsen 2003).

Rapporten ger bland annat en bild av i vilken utsträckning brukarmedverkan och brukarinflytande i dag utövas i forskning, utbildning, utvärdering och kvalitetsarbete. I rapporten ses brukarna både som bärare av kunskap och som intressenter. Brukarnas kunskap är viktig men den måste alltid ställas i relation till professionens och ledningens kunskaper och erfarenheter och brukarintresset måste vägas mot alla medborgares rätt att påverka offentliga verksamhetens innehåll och organisering. Vedung (1998) argumenterar på liknande sätt när det gäller brukarinflytande vid utvärdering av offentlig service. ”Brukarkrav kan inte i alla lägen tillåtas väga tyngre än principen att förvaltningen ska vara följsam mot de folkvalda och därmed ytterst medborgarna.” Därmed menar han inte att inte brukarna har en viktig roll att spela vid utvärdering, men den bör inte vara allenarådande.

När det gäller personer med nedsatt autonomi, exempelvis vissa personer med psykiska funktionshinder finns speciella svårigheter när det gäller inflytande och medverkan. För många av dessa personer inskränker sig brukarinflytandet till att bli något som finns på pappret men inte i verkligheten. Insikten om att deras intressen bäst tillgodoses genom att de själva kommer till tals kan också leda till att individen inte får den hjälp och det stöd han/hon behöver och har rätt till beroende på att man då förnekar att vissa personer saknar förmåga att inse och uttrycka sina behov.

Socialstyrelsen beskriver några modeller som har utvecklats där brukarna medverkar i kvalitets- och utvärderingsarbetet. En av dessa modeller är BIKVA-modellen som utvecklats av den danska forskaren Hanne Krogstrup. Modellen bygger på dialoggrupper och kan beskrivas som en lärande process. Brukarna diskuterar tillsammans med en forskare om sina upplevelser och vad som skulle kunna förbättras. Det man diskuterat förs sedan vidare till personalgrupper som i sin tur har möjlighet att föra frågorna vidare till chefer och politiker. På de olika nivåerna kan man se möjliga lösningar som sedan förs tillbaka till brukarna för diskussion.

Det finns också en tradition i Sverige där personer som har svårt att företräda sig själv har utsedda myndighetspersoner eller familjemedlemmar som företrädare. Dessa företrädare ska naturligtvis ha ett brukarperspektiv på vården och omsorgen men det finns förstås ingen garanti att det verkligen är så i alla sammanhang.

Resultat från intervjustudien

Studiens uppläggning

Tre individuella intervjuer har genomförts. Den första intervjun var med projektledaren. Hennes svar har tjänat som underlag för att intervjuaren ska få en förståelse för hur verksamheten är organiserad och vilka intressenter som finns kring densamma. Hennes synpunkter på nuvarande verksamhet och den utvecklade verksamheten redovisas inte i denna studie. De övriga intervjuade är verksamhetschefen för psykosenheten, öppen och slutenvård i Gävle (landstinget) och verksamhetschefen på Treklövern, som hör till förvaltningen Utbildning och Arbete i Gävle kommun. Dessutom har fyra gruppintervjuer genomförts. Den första skedde med personer som är deltagare på Nygården och som är yngre än 35 år (tre personer i intervjugruppen). Den andra gjordes med deltagare som är 35 år eller äldre (sex personer). Vidare har personalen på Nygården intervjuats i grupp (åtta personer). I den fjärde gruppintervjun ingick anhöriga (fyra personer) till personer med psykiska funktionshinder.

Syftet med urvalet var när det gäller de individuella intervjuerna att personer som inte är direkt involverade i Nygårdens verksamhet men som har intressen av densamma skulle få komma till tals. Urvalet för gruppintervjuerna har gjorts med syfte att få en bild av vad personerna som är mest berörda av projektet, det vill säga personerna som deltar i Nygårdens verksamhet och den personal som arbetar där anser om verksamheten och dess utveckling. Det är också av värde att lyssna till andra intressenters synpunkter. I det här fallet rör det sig om anhöriga till personer med psykiska funktionshinder. Personerna som intervjuats är anhöriga till personer med psykiska funktionshinder som idag inte är deltagare på Nygården och som inte heller har någon annan form av organiserad sysselsättning.

Det är i egenskap av sina befattningar tjänstemännen är intervjuade och därför redovisas inte deras namn i denna studie. När det gäller redovisningen av gruppintervjuerna är deltagarna anonyma.

Varje intervju tog cirka en och en halv timme i anspråk. När det gällde gruppintervjuerna så fanns projektledaren med vid intervjutillfällena för att anteckna på blädderblock vad som sades, hon deltog inte aktivt i frågandet och svarandet. Syftet med att använda blädderblocket på detta sätt var att gruppdeltagarna skulle kunna se vad som sagts och att det som antecknats kunde användas för uppsummering vid slutet av intervjutillfället av de synpunkter som framkommit. Projektledaren närvarade dock inte då personalgruppen intervjuades eftersom hon förutom projektledare är chef för verksamheten på Nygården. I gruppintervjuerna fokuserades på två huvudfrågor: Dels vad som kännetecknar Nygårdens verksamhet av idag och dels vad som ska känneteckna den utvecklade verksamheten och anpassad sysselsättning på Nygården.

Intervjuerna spelades in på band som senare användes som underlag för minnesanteckningar. Minnesanteckningarna tillsammans med vad som antecknats på blädderblocken under gruppintervjuerna har tjänat som underlag för nedanstående redovisning.

Vad som karakteriserar Nygården i dag

Deltagargrupperna

De bägge deltagargrupperna (under 35 år och 35 år och äldre) är överens om att det som kännetecknar verksamheten i dag är ett kärleksfullt bemötande. Man är alltid välkommen och man behandlas som en medmänniska. ”Man känner sig inte som sjuk”. Personal ger råd och stöd och är ”toppen”. Man får vara den person man är. Det är accepterat och helt okej att ”flippa ur” och ha dåliga dagar ibland. Det är öppet alla dagar och man får komma och gå som man vill. Man kan göra det man tycker om att göra och utbudet av aktiviteter är i stort sett bra. Man behöver inte delta i aktiviteter om man inte vill eller om man inte mår så bra en dag. Den sociala samvaron är viktig liksom att det finns mat vissa dagar så man kan äta tillsammans. Det centrala läget är uppskattat då det är lätt att ta sig dit med allmänna kommunikationer. ”Fanns inte Nygården så skulle jag vara ensam”; ”Jag skulle inte komma ur min säng om jag inte hade Nygården” säger några av deltagarna. Man upplever att på Nygården blir man sedd och känner sig värdefull men när man är på ”kliniken” upplevs man som ett problem. Flera av deltagarna uttrycker att förutom att få stöd av personalen så har man stor hjälp av varandra. Man kan prata med andra som har liknande erfarenheter, har upplevt samma saker och det gör att man inte känner sig så ensam. Man ”vet” många gånger utan att behöva säga så mycket, man måste inte hela tiden förklara hur man känner sig.

De intervjuade uttryckte att det är bra att det inte är någon press på en att prestera. De säger att har man för höga krav på sig, att man måste göra saker, så blir man otroligt stressad och då fungerar ingenting. Nu kommer man till Nygården för att man vill och inte för att man måste.

Man har en överväldigande positiv bild av Nygården i dag och det gäller både de yngre och de äldre personerna. Något som inte alla gånger upplevs som enbart positivt enligt de äldre deltagarna är när det kommer nya personer. Man kan känna sig otrygg ibland på grund av personer som man inte känner. Man efterlyser också mer praktiska saker att göra.

Anhöriggruppen

Anhöriggruppen består av anhöriga till personer med psykiska funktionshinder som i dag saknar sysselsättning och som inte deltar i träffpunktsverksamheten. Den bild de ger av Nygården skiljer sig ganska markant från den bild som deltagargrupperna redovisade. Anhöriggruppen beskriver dagens verksamhet som en verksamhet där man har brist på intressanta sysselsättningar. Bad, syjunta och ”hänt i veckan” är de verksamheter som erbjuds men mestadels så sitter man bara och fikar. Det är stora grupper vilket upplevs som en svårighet för många och det är dyrt att ta sig till Nygården från byarna runt Gävle.

Den bild de intervjuade anhöriga redovisar är att personerna med funktionshinder fått ett konstigt bemötande på Nygården, känt sig otrygga och utanför och upplevt att det inte finns något att göra som verkar lockande.

Personalgruppen

Det som kännetecknar Nygården enligt personalen själva är flexibilitet och stor bredd på innehållet i verksamheten. Man försöker genomföra de aktiviteter som deltagarna föreslår. ”Vi ställer upp på allt vi kan.” Det finns ingen uttalad arbetsmetod utan man jobbar utifrån individuella behov. ”Det är en människa man möter, inte en psykisk sjukdom.” Det är metoden! Man säger också att det är viktigt att veta vilken diagnos personerna har. Detta för att man ska kunna ha rätt förhållningssätt och bemötande. ”Det kan bli otroligt fel om man bemöter en psykisk sjukdom på fel sätt.” Men, påpekar man, det är ju ett hundratal personer här

och man kan ju inte ha olika arbetsbeskrivning för varje person så man har en ungefärlig arbetsmetod till ett gäng och en annan metod till ett annat gäng. Men man går mycket på känsla.

Tanken med verksamheten är enligt personalen aktivering, socialisering och normalisering. Deltagarna ska kunna ta del av vardagen precis som andra människor. – Vi ska hjälpa dom med svårigheter de har i vardagen, säger personalen. Man är alltid välkommen om man inte tagit droger eller druckit alkohol. På Nygården finns inga krav på effektivitet och man kan ha sysselsättning enskilt eller i grupp. Personalgruppen upplever att de är bra på att möta de önskemål som finns och att de är lyhörda och har fingertoppskänsla. Eftersom deltagarna kommer tillbaka tar man det som en intäkt på att man gör ett bra jobb. Personalen får också ofta höra från deltagarna att de är värdefulla. Många deltagare är inlagda på psykiatrisk klinik i mindre utsträckning än tidigare, det har personalen hört både från deltagarna själva och från kliniken.

Verksamhetscheferna (Treklovörn samt psykosenhetsen vuxenpsykiatrin, Gävle)

Enligt de båda intervjuade verksamhetscheferna är Nygården en social träffpunkt där det finns stor hjärtlighet. Det finns en mängd planerade aktiviteter främst av social karaktär. Lokalmässigt så är det ingen bra placering, mitt i stan. Det finns inga naturliga uteplatser med tillhörande trädgård som man skulle kunna sköta som sin egen. En nackdel är också att i och med att lokalerna ser ut som de gör, med allrummet närmast entrén, så kan man präglas av dem som ”parkerar” i allrummet. Rätt många yngre reagerar och blir lite rädda när man ska gå igenom lokalen. Det finns ingen gemensam nämnare att samlas kring på Nygården förutom biljardbordet och fikat.

Vad som karaktäriserar anpassad sysselsättning, framtida Nygården

Deltagargrupperna

I gruppintervjuerna med deltagarna på Nygården framhölls att det i framtiden ska finnas såväl aktiviteter som är strukturerade och regelbundna, som öppet hus-verksamhet. Det ska vara längre öppettider, särskilt på kvällar. En större variation med inslag av fasta grupper och fasta rutiner så att man får bättre struktur på sin dag efterfrågas, särskilt av de något äldre informanterna. Men friheten att komma och gå som man själv vill ska också bestå. Framför allt den yngre deltagargruppen efterlyser en större delaktighet och inflytande än vad som är fallet i dag för deltagarna i Nygårdens verksamhet. Mer aktiva ”husmöten” efterfrågas, liksom bättre rutiner för hur man ska få till ett större inflytande över vad som händer och sker på Nygården.

Informanterna menar att man med fördel kan jobba i mindre grupper. Verksamheten kan vara förlagd till Nygårdens egna lokaler men man kan också ha sin gruppverksamhet någon annanstans. Man vill kunna känna känslan av att ha ett jobb. Det bör finnas inslag av arbetsträning så att man inte bara sitter av dagarna. De grupper som skapas bör vara så stora så att verksamheten fungerar även om någon inte orkar eller kan någon dag. Verksamheten ska leda till något, stärka självförtroendet. Det är mycket viktigt att man får möjlighet att utvecklas i sin egen takt. Det får inte bli för kravfyllt.

Deltagargrupperna har en mängd förslag på aktiviteter som skulle kunna inrymmas i Nygårdens verksamhet. Exempel på dessa är hobbyverksamheter av olika slag, praktiska sysslor såsom trädgårdsskötsel och hunddagis, temadagar och föreläsningar av skilda slag, studiecirklar av olika slag och en del av dessa kan ledas av deltagare (med stöd för att komma igång), resor med övernattnings med mera.

Anhöriggruppen

De intervjuade anhöriga till personer med funktionshinder som i dag saknar sysselsättning menar att det är viktigt att verksamheten utgår från individuella behov. I likhet med de intervjuade deltagarna framhåller de att det behövs verksamhet som är regelbunden och strukturerad men att det också finns ett behov av öppen verksamhet dit man kan komma när man har lust och ork. Motivationsarbete är viktigt, man måste kunna motivera personerna till att komma till verksamheten och man måste också se till att man får hjälp att ta sig dit om man inte klarar det på egen hand. Uppsökande verksamhet är viktigt. Verksamheten som erbjuds ska vara meningsfull i första hand för en själv men även för andra. Att lära sig att fungera tillsammans med andra, bryta isoleringen bör vara ett centralt inslag i verksamheten. Nygårdens personal ska fungera som "vägvisare" när personen har svårt att konkretisera vad han/hon vill men det är viktigt att man tar sin utgångspunkt i vad personerna själva vill och har behov av. Det bör finnas individuella planer för var och en.

För att locka personer med psykiska funktionshinder till Nygården är det förutom uppsökande verksamhet viktigt att man får information om vad som erbjuds. Något annonsblad som visar vad som händer skulle vara ett bra sätt att locka nya och gamla deltagare. Det skulle också fungera som ett stöd till anhöriga och kontaktpersoner i arbetet med att motivera personer att bryta sin isolering.

Personalgruppen

Personalgruppen betonar vikten av att man tillförs resurser i form av mer personal för att överhuvudtaget kunna genomföra några större förändringar. Det är svårt att räkna till redan i dag med den verksamhet som finns.

Personalgruppen menar att den anpassade sysselsättningen på Nygården blir ett mellanting mellan den träffpunktsverksamhet som finns idag och Treklöverns verksamhet. På Treklövern finns krav på att man ska vara där ett visst antal dagar i veckan och att vistelsen där ska leda någon vart. På Nygården kan man komma och gå som man vill helt utan krav. Den anpassade sysselsättningen som ska skapas är ett mellanting. Det ska finnas något mer att göra än det som finns idag men utan de krav på den enskilde som finns på Treklövern. Personalgruppen betonar att det som finns idag inte får försvinna utan att det ska kompletteras med ett alternativ.

Det kommer att bli gruppverksamhet som bygger på önskemål och behov som deltagarna har. Vad det blir för typ av aktiviteter kan man i dag inte säga. Tryggheten ska finnas kvar för den enskilde så att man får den hjälp man behöver. Grupperna kommer att vara små och det är viktigt att trygghet finns när det gäller kontinuitet från personalen. En gruppverksamhet får inte ställas in för att den personal som ska finnas i gruppen inte är där en dag. Inom gruppens ram så arbetar man efter sin individuella förmåga, alla ska inte behöva kunna utföra samma saker. Att man känner samhörighet i gruppen är viktigare än vad man presterar. Gruppverksamheten ska utgå från intresse för den aktivitet man har och det är en fördel om gruppen är heterogen vad gäller kön, ålder och grad av funktionshinder.

Personalen tänker sig att den anpassade sysselsättningen i gruppform är något man håller på med ett par tillfällen i veckan och då två-tre timmar åt gången. Man tror inte att deltagarna har uthållighet att klara mer. Man har diskuterat vikten av att det inte är en del av personalen som jobbar med den anpassade verksamheten i de nya grupperna och den andra delen med den övriga verksamheten. Alla ska vara med lite överallt för att man ska undvika att man blir två olika grupper.

Gruppverksamheten kan ske i huset men också utanför på andra ställen. Har man exempelvis en musikgrupp så kan man hålla till på musikhuset. Personalen tror att det kan ske en stegvis utveckling. Det första stora steget är att personen ska ta sig till Nygården. Nästa steg kan vara att bli med i en anpassad gruppverksamhet i huset. Så småningom, efter lång träning, ska man kunna våga sig på en gruppverksamhet som finns i någon annan miljö. Man påpekar dock att Treklövern jobbar med praktik på arbetsplatser och att det är viktigt att man inte tar jobben av varandra.

Apropå frågan om svårigheterna att klara omställningen till anpassad sysselsättning utan mer resurser påpekade någon att det är bra att ha ett brett nätverk kring deltagarna. Det kanske inte är personalen på Nygården som ska sköta allt? Man kan kanske vara en del i en kedja där andra personer bidrar med sin del.

Verksamhetscheferna

De båda intervjuade verksamhetscheferna ser att Nygården nu har möjlighet att skapa en verksamhet som bygger på brukarinflytande. En sådan tar sin utgångspunkt i ökad makt för personerna som deltar i verksamheten. Man konstaterar att man har fått en ny målgrupp på Nygården. Denna utgörs av personer med emotionell personlighetsstörning som tar betydligt större utrymme än övriga deltagare. Det är unga, på sitt sätt starka, människor som har minst lika svårt lidande men en helt annan förmåga att uttrycka sina behov. De är ofta vältaliga och ställer betydligt högre krav på verksamheten än vad personer gör som har funnits med i verksamheten under mycket lång tid. På Nygården finns i dag personer som uppskattar verksamheten som den är och har relativt låga förväntningar. Där finns också de yngre personerna som kräver stort utrymme och har höga förväntningar och stort hopp inför framtiden.

Informanterna menar att vi hittills byggt verksamheter utifrån vad vi professionella trott varit bra. I framtiden måste vi bli bättre på att ge personerna som ska ta del av stödet ett rejält inflytande. Det är lätt att man har åsikter utifrån professioner och att man känner sig nöjd med att vara behövd och efterfrågad. Man kanske måste vara mer lyssnande och göra saker och ting utifrån utgångspunkten att deltagarna är de som är experter på sig själva.

Informanterna tror att *vad* man gör för någonting har mindre betydelse än *hur* man gör saker och ting och att man får möjlighet att finnas i ett socialt sammanhang. Man bör tänka på hur man lägger upp arbetet, hur man ska genomföra förändringar, vilka som ska vara med och planera och besluta. Ska man som personal specialisera sig eller ska man vara generalister och jobba med allt? Om man ska specialisera sig vad är det då för utgångspunkt som specialiseringen ska ha?

Avslutande reflektioner

Projektet med att utveckla träffpunktsverksamheten Nygården för personer med psykiska funktionshinder har som mål att utveckla den befintliga verksamheten och tillskapa vad man kallar anpassad sysselsättning. I Socialstyrelsens rapport (2005) ställs krav på kommunerna att man ska kunna erbjuda en god variation när det gäller utbudet av alternativa sysselsättningsinsatser till målgruppen. Det ska finnas en reell valmöjlighet för den enskilde individen. Socialstyrelsen menar att det ska finnas öppna verksamheter, dit man kan gå när man känner att man vill få gemenskap och samvaro. Det ska dessutom finnas verksamhet med tydlig arbetsinriktning och det ska finnas strukturerad sysselsättning som är meningsfull men där kravet på att man ska komma närmare ett riktigt arbete inte är lika påtagligt som i den arbetsinriktade verksamheten. Tanken bakom Nygårdsprojektet är att man ska tillskapa en strukturerad meningsfull sysselsättning som ska komplettera den träffpunktsverksamhet som i dag finns på Nygården och den rehabiliteringsverksamhet som finns på Treklövern. Detta för att öka valmöjligheten för personer med psykiska funktionshinder så att man kan få en verksamhet som på ett bättre sätt än i dag tillfredställer de behov som personen har för närvarande. Behov som varierar från en tid till en annan. Att det finns möjlighet att röra sig mellan de olika formerna för sysselsättning är därför viktigt att säkerställa. Det ska kunna vara lika naturligt och accepterat att man går från Treklövern verksamhet till en träffpunktsverksamhet med lägre krav som vice versa. Det kan finnas risker att man ser verksamheterna som en trappa där arbetsrehabilitering är det översta trappsteget och träffpunktsverksamheten det lägsta. Det är lätt hänt att man både som personal och som deltagare känner det som ett misslyckande om man tvingas ta ett trappsteg ner.

Viktigt är att komma ihåg att trots att många undersökningar visar sysselsättningens betydelse för rehabilitering av psykisk sjukdom så kan man peka på den andra sidan av myntet. Topor (2004) menar att en del personer med psykiska funktionshinder upplever att de alltför lätt tar på sig en mängd uppgifter som de sedan får svårt att klara av. Det kan vara svårt att säga nej när man blir tillfrågad att utföra en uppgift. Man känner ett behov av bekräftelse och ett behov att visa att man klarar uppgiften lika bra som någon annan och tar på sig för mycket. Detta kan leda till stress och en känsla av att inte räcka till. Detta kan i sin tur leda till en försämring av sjukdomstillståndet. Detta faktum var något som flera av personerna i gruppintervjuerna uttryckte. Att man gör mindre saker behöver inte betyda att man avstår från allt. Det är inte heller så att den lägre aktivitetsgraden alltid är permanent. Liksom alla andra människor har även personer med funktionshinder ett behov av att ibland få kliva av korta stunder.

Informanterna som är deltagare i Nygårdens verksamhet uttryckte i gruppintervjuerna vikten av att inte ha allt för stor press på sig. Man ska få utvecklas i sin egen takt och man blir mycket stressad om det finns yttre mål man ska uppnå, även om dessa mål är på längre sikt. Flera hade erfarenheter från att ha varit på Treklövern vars verksamhet har krav på att man ska utvecklas, något som man vittnade om skapar en stress som man många gånger har svårt att hantera.

I projektplanen (2006-02-01) sägs att den nya utvecklade sysselsättningen ska vara individuellt anpassad, där den enskilde har en gruppverksamhet liknande den som finns inom Daglig verksamhet för personer med utvecklingsstörning (enligt LSS). Vad menar man då med detta? Arbetssättet inom daglig verksamhet har starkt präglats av SIVUS-metoden (Walujo och Malmström 1983) som lanserades på 1970- och 1980-talen. SIVUS är en förkortning för Social Individ Via Utveckling i Samverkan och metoden bygger på att man ska jobba på ett demokratiskt sätt och med maximalt inflytande för personerna som tar del av

verksamheten. Målet, enligt SIVUS, är att varje person utifrån personens individuella förutsättning ska få möjlighet att utvecklas så att man blir så självständig som möjligt både individuellt och tillsammans med andra. För att nå detta mål så arbetar man dagligen i en liten grupp (fast grupp med samma deltagare) där gruppen i sig inte är något självändamål utan endast tjänar som ett stöd för den individuella utvecklingen. På samma sätt är det med den sysselsättning man har i gruppen; arbetsuppgifterna ska tjäna som ett verktyg för att stärka självkänslan och självförtroendet hos gruppdeltagarna. En förutsättning för att utveckla ett ökat självförtroende och högre grad av självständighet är att de arbetsuppgifter man har överensstämmer med något man är intresserad av. Man får inget bra självförtroende om man ska träna på något som man inte kan och dessutom inte har ett intresse av att kunna. I SIVUS-metoden betonar man vikten av att alla gruppdeltagare, utifrån sin förmåga, ska vara med i planering, genomförande och uppföljning av den aktivitet man har. *Hur* man arbetar är minst lika viktigt som *vad* man gör.

Ett annat kännetecken för daglig verksamhet är att man till stor del har lämnat det särskilda huset (dagcentret) där verksamheten bedrivs. Man försöker i så stor utsträckning som möjligt arbeta i samhällets ordinarie miljöer. Detta för att man ska få möjligheter att under sin dag möta personer som inte har funktionshinder och för att man ska ha större möjligheter att hitta arbetsuppgifter som är meningsfulla och som kanske fyller ett behov även hos andra än en själv.

Vad den nya anpassade sysselsättningen på Nygården ska ta till sig från Daglig verksamhets sätt att arbeta är svårt att utifrån intervju svaren få en entydig bild av. Att arbeta i små grupper som är sammansatta efter intresse är en sak som flera pekar på. Att ha gruppverksamhet förlagd till samhällets ordinarie miljöer är en annan. Att arbeta efter demokratiska principer där man alltid planerar, genomför och följer upp det man gör tillsammans är en tredje sak.

Utifrån de genomförda intervjuerna framstår det som att särskilt den äldre deltagargruppen och de anhöriga till personer med psykiska funktionshinder vilka idag saknar sysselsättning efterfrågar en inriktning som liknar Daglig verksamhet enligt LSS. Dessa båda informantgrupper efterfrågar fasta, dagliga rutiner i en mer arbetsliknande form. Personalgruppens föreställning om anpassad sysselsättning som äger rum endast ett par gånger i veckan under två-tre timmar åt gången, ligger däremot ganska långt från daglig verksamhets utformning.

Hur den anpassade sysselsättningen ska vara organiserad, och inte minst då hur personalens arbetsätt ska förändras, torde därför kräva ytterligare funderingar innan diskussionen förs in på *vilka* aktiviteter som ska erbjudas.

Personalen på Nygården säger sig inte arbeta enligt någon speciell metod utan man jobbar utifrån individuella behov. ”Det är människor man möter inte psykiska sjukdomar.” Samtidigt säger man att det är viktigt att man känner till vilken diagnos personerna har. Detta är nödvändigt för att kunna ha rätt bemötande och förhållningssätt. Man har skaffat sig erfarenhet om hur man ska bemöta personer med en viss diagnos och den erfarenheten tjänar som vägledning i det dagliga arbetet. Detta faktum pekar på en komplexitet vad gäller grunder som vägleder val av strategier i arbetet. Kunskap om orsaksförhållanden är en sådan grund. Detta är något som Flygare (1999) diskuterar. Han skriver att ”problem i vårdpraktiken avspeglar teoretiska begränsningar i fråga om vad som orsakar mental ohälsa och vad som har problemlösande effekter”. Det här leder till frågor om till exempel vad i den psykiska ohälsan vi fokuserar på? Hur uppfattar vi psykiska problem? Vilka idéer har vi om hur psykisk ohälsa uppkommer? Hur gör vi för att hjälpa?

Sysselsättningsverksamheten i Gävle kommun är uppdelad på två olika förvaltningar i kommunen. Nygården tillhör omsorgsförvaltningen och Treklövern hör till förvaltningen Utbildning och Arbete. Detta faktum förefaller vara försvårande för att man ska kunna ta ett helhetsgrepp på sysselsättningen. Treklövern förefaller ha lite lättare att förklara och beskriva sin verksamhet mycket beroende på att målsättning och arbetsmetoder är avsevärt tydligare än vad som är fallet för Nygårdens verksamhet. Detta faktum torde också medföra att det är lättare att få mer resurser till sitt förfogande i form av exempelvis mer personal och större tillgång till fortbildningsinsatser. Därmed inte sagt att träffpunktsverksamheten är mindre viktig för personerna som tar del av densamma. Det kan för en utomstående betraktare verka som om man på Treklövern har ett mer professionellt arbetssätt än vad personalen på Nygården har. Engagemang, empati, kamratskap, ömsesidighet är något som informanterna upplever att det finns ett stort mått av på Nygården. Detta är exempel på sådant, menar Topor (2004), som även måste rymmas i den professionella relationen men som ofta betraktas som knutet till amatörer. Han menar att det som man vanligtvis betraktar som professionellt inte alltid är det som får personer med svåra psykiska funktionshinder att återhämta sig. Det verkar som om det inte råder ett jämlikt förhållande mellan Nygårdens verksamhet och Treklövern verksamhet; Treklövern ses som en ”storebror”. Detta är något som kan verka försvårande och något att ta hänsyn till om man vill utveckla samverkan och samarbete mellan de bägge enheterna.

Referenser och källförteckningar

Flygare Erik (1999) *Den psykiatriska problematiken och den problematiska psykiatrin*, Stockholm: Brutus Östlings förlag

Johansson Lena (2006) *Nulägesbeskrivning Nygården, feb – mars, aktivitetsfördelning*

Johansson Berg Turid (2004) *Arbete, sysselsättning eller....?*, Uppsala Universitet, Sociologiska institutionen, Sociala omsorgsprogrammet, C-D uppsats

Olsen Terje (2003) *Litt av en jobb!*, Nordlands Forskning, Norge

Projektplan, 2006-02-01, *Projektplan ”Utvecklingsprojekt Nygården”*

Rosenberg David & Ulla Andersson (2005) *Och vad gör du då? Sysselsättning eller en roll i samhällslivet? En socialpsykiatrisk undersökning*, FoU Västernorrland

Socialstyrelsen,(2005) *Kommunernas insatser för personer med psykiska funktionshinder – Slutrapport från en nationell tillsyn 2002–2004*, Socialstyrelsen, Länsstyrelserna

Svensson Anita (2004) *Kartläggning av kommunens insatser till personer med psykiska funktionshinder*, Kommunledningskontoret, Gävle kommun

Topor Alain (2004) *Vad hjälper? Vägar till återhämtning från psykiska problem*, Stockholm: Natur och kultur

Walujo Sophian, & Cecilia Malmström (1983) *Gemenskap – samarbete – utveckling, Handbok i en metod för individuell och social utveckling*, Stockholm: LTs förlag

Vedung Evert (1998) *Utvärdering i politik och förvaltning*, andra upplagan, Lund: Studentlitteratur

Verksamhetsbeskrivning (2006) *Nygården – det aktiva huset*

Åberg Jonas & Ove Källtorp (2001) *Styra sitt liv*, Vaxholm: Bokförlaget Bjurner och Bruno AB

Bladderblocksanteckningar från gruppintervjuer

Gruppintervju ,21 april, Nygårdsdeltagare 35 år och äldre, 6 deltagare

Vad som karaktäriserar Nygården i dag:

Öppet alla dagar

Komma och gå som man vill

Helgöppet

Kärleksfullt bemötande, välkommen, värme

Göra det man tycker är roligt

Lära nya saker

Maten – god, vällagad, äta tillsammans, socialt, bra när man är ensam

Ingen ser ner på en här, alla är lika

Sociala är jätteviktigt

Personal som ger råd och stöd är bra

Roligt att det kommer nya – ”men alla är inte positiva”, kan bli otryggt

Aktiviteter:

(Mera praktiska saker att göra.)

Utflykter

Åker och handlar, loppis

Bowling, bad

Långresor

Aktiviteter i huset:

Fikar, utbyter idéer

Pratar

Läser tidningar

Spela kort

Data – Internet

Sy – ändra kläder, fålla

Vila vid behov

Åka o fika

Väva

Pilkastning

Biljard

Ishockeyspel

Lyssna på musik

Korsord

Hobby

Vad som karaktäriserar det framtida Nygården:

Bestämda tider

Långvarigt, något man kommer till istället för ett jobb

Känslan av att ha ett jobb

Fysiskt/praktiskt att göra både inom och utanför

Arbetsträning (för att inte bara sitta av dagarna)

Struktur, grupper - fasta, fler i grupperna (utifall man inte orkar/kan)

Variation är viktigt, både fritt och bokade tider

Stärka självförtroendet – betydelse för mig själv är viktigt
Studiecirklar (exempel att läsa om ett resmål och sen åka, spara på vägen)
Studieförbund – språkcirklar, prata inför folk
Det ska leda till nåt
Hobbycirklar – keramik, akvarell
Studiebesök – stadsfullmäktige, TV, Gevalia med mera
Kultur
Aktiva husmöten
Musikcirklar - läsa om, lyssna, utöva
Göra jobb åt företag – både på företag och här
Handelsträdgård – lära sig hjälpa till, att ha en ”täppa” saknas
Grönområde utanför saknas – uteplats
Kvällsunderhållning här – trubadur, dans
Kvällsöppet – även för oss över 35 år
Hellre kvällsöppet än helg
Kan vara en fördel med mindre ställen – smågrupper kan ge den känslan
Enkelt att ta sig till Nygården i dag
Deltagarledda cirklar – stöd att komma igång av personalen och på vägen om det behövs
Deltagarrådet återupptas – fler som ansvarar
Mera aktivt/praktiskt
Större bredd
Stöd för att delta i samhällets olika föreningar
Nygården är ett ställe där man hämtar kraft
Öppet även en kväll i veckan minst
Träffpunkten finns kvar
Kolonilott/torp

Övriga synpunkter:

Man känner av fördomarna i samhället
Man kan stötta varandra
Behöver vägledning ibland
Kort om personal märks – svårt med uteaktiviteter – mer personal behövs

Gruppintervju, 21 april, Nygårdsdeltagare yngre än 35 år, 3 deltagare

Vad som kännetecknar Nygården i dag:

Man kan komma när man känner för det
Man får vara som man är och det är okej
Personal att prata med
Man känner sig inte som ”sjuk”
Fritt; inga måsten och borden
Det är okej att ”flippa ur” och att ha dåliga dagar
Lagom med aktiviteter som man kan få säga ifrån när man mår dåligt
Man kan bara droppa in
Ungdomskvällarna är bra
Utflykterna – att man kommer ut på olika saker
Data
Här är man medmänniska
Öppet alla dagar
Personalen är toppen

Aktiviteter:

Äta lunch

Bad, utflykter

Fikar

Bio

Hemlingby

Resor

Data

Spelar spel

Pratar

”Bara är”

Ungdomskvällar: Riktad personal, äter, fikar, TV, spelar kort, lagar mat tillsammans, bio

Lokalen är bra

Centralt läge – lätt att ta sig till stan, bra träning

Bra att man får hjälp att spara till utflykt

Fanns inte Nygården så skulle jag vara ensam – bättre mående

Jag skulle inte komma ur min säng om jag inte hade Nygården

Personalen hjälper mig att reda ut och komma med råd

Vi hjälper också varandra

Praktisk hjälp med olika saker – följer med på ärenden

Vi ger varandra tips i att hantera svårigheter

Bra att prata med andra som upplevt liknande saker – känner sig inte ensam

Mer lyhörd personal här än på kliniken

Man blir sedd och personalen bryr sig

Här är man värdefull (på kliniken ett problem)

Social gemenskap

Olika ”personalegenskaper”

Vad som karaktäriserar det framtida Nygården:

Längre öppettider, vardagar till 18.00, helger till 16.00

Mera bussutflykter

En till buss, kanske större; alla får inte plats i dag, handikappanpassad

Mera långresor med övernattningar

Stöd i att ta sig till och ifrån aktiviteter

Mer personal, gärna en äldre kille

Aktivare hobbyrum

- måla tavlor/saker
- mer material som man kan köpa här
- kluddrum, handavtryck
- musik, spela instrument
- masagerum

Kurser – läder, smycke, keramik

Deltagarna kan hålla i kurserna

Vilrum

Pysselkvällar

Praktiska aktiviteter – hunddagis, kratta, skotta

Föreläsningar – GBC, RSMH, RFSL, olika symtom/svårigheter diagnoser

Temadagar – fonder

Tjejgrupper, killgrupper

Båt och fiskemöjligheter

Diskussionsgrupper
Kolonilott/torp
Bättre anslagstavla för information, mer tydlighet
Både fritt och strukturerat behövs
Flera regelbundna aktiviteter (som bad, bowling idag)
Personalen bör vara med som trygghet när man är utanför lokalen
Inne på "gården" kan man vara sig själv
Fler personal på kvällar och helger om något händer
Delaktighet, bättre rutin för mer delaktighet, större inflytande (exempelvis över inredningen)
Vill ha öppet mellan lokalerna
Mera till gymmet

Visioner:

Öppet dygnet runt
Att fler känner till Nygården
Att det finns aktiviteter med struktur men att öppet hus också finns
Inte ett nytt Treklövern
Att man har rutiner i vardagen är viktigt
Utvecklas i sin egen takt

Gruppintervju 24 april, anhöriga, 4 personer (anhöriga till personer som inte är deltagare på Nygården)

Vad som karaktäriserar Nygården i dag:

Daglig sysselsättning
Bad, syjunta, "hänt i veckan"
Ungdomskvällar

Bemötande:

- Konstigt bemött
- Otrygg upplevelse
- "Finns inget jag vill göra"
- "Jag är så gammal" (48 år)
- Där sitter bara grupper och pratar – känner sig utanför

Dyrt att ta sig från byarna runt Gävle
Brist på intressanta sysselsättningar
Svårigheter med stora grupper
Ekonomi

Vad man har hört:

Går och spelar spel ibland
Sitter bara och fikar

Vad som karaktäriserar det framtida Nygården:

Individuella behov
Både öppenhet och struktur behövs
Individuella planer
Musik – spela, cirklar, bilda band, lära sig spela instrument
Att röra på sig – dans, beröring, frigörande
Kost/näringslära – dietist

Lära sig laga näringsriktigt och lätt
Antirök och -snus – stödgrupp
Information om vad som finns
Motiveringsarbete
Hur tar man sig hit? Vem följer om det behövs?
Frivilligt/självbestämmande
Struktur/flexibilitet
Skapande verksamhet
”Annonsblad” om vad som händer på Nygården
- svårigheter med framförhållning för deltagarna
Aktiviteter ska vara meningsfulla, för en själv men även för andra
Utflykter, bussresor
Lära sig något
Egna förslag
Nygården ska stå för ”verktygen”
Har svårt att konkretisera vad man vill, någon som visar vägen behövs
Underlätta att ta sig till aktiviteten
Insatser nu kan vara lönande i längden
Anhöriga ”belastas” om inte insatser finns som fungerar
Uppsökande verksamhet
Faddersystem
Social träning i att fungera tillsammans – ta och ge
Handledare som kan se hur gruppen fungerar – konfliktlösning, ESL
Individuellt – målsättning
Pröva sig fram hela tiden
Viktigt att bryta isolering
Inte alla aktiviteter på Nygården. Svårt för ytterområdena
Subventionerade resor från ytterområdena
Volontärer – kan dom hjälpa till att följa hit till exempel
Olika diagnoser – ser behoven olika ut?

Gruppintervju, 24 april, personalgruppen, Nygården

Vad som karaktäriserar Nygården i dag:

Flexibilitet – bredd
Öppet alla dagar
Ställer upp på allt vi kan
Trygghet
Alltid välkommen
Inga droger
”Ofarliga”, inga journaler
Inte patienter
Ingen okänd
Enskilt eller i grupp
Många ringer
Inga krav på effektivitet
Bra på att möta önskemålen – lyhördhet
Fördomsfria
Naturliga – lättsamma
Jobbar efter individuella behov

Fingertoppskänsla
Meningsfull sysselsättning

Vad som karaktäriserar anpassad sysselsättning på Nygården:

Riktad verksamhet – gruppverksamhet

Närvaroplikt

Utifrån intresse

Trygghet

Kontinuitet – personal

Efter egen förmåga i gruppen

Samhörighet – jag är med

Bygga självkänsla

Grupp i huset och utanför

Olika grupper

Mycket personal

Meningsfullt

Deltagarna sköter en del själva

Stor variation i gruppen

Brett nätverk – samarbetspartners